

vayetlerini yazmaktaydı. Şu'be'nin ona, "Bir de yazıyor musun?" diye sorması üzerine bundan vazgeçti ve dinlediklerini ezberlemeye başladı. Bu sebeple olmalı ki Ahmed b. Hanbel Ebü'l-Velîd'in Şu'be'den yazarak aldığı rivayetleri daha değerli bulmaktadır. Onun ilmiyle âmil ve fakih bir hadis otoritesi olduğunu söyleyen Ebû Hâtim er-Râzî, rivayetlerini ihtiva eden kitaptan daha sahihini görmediğini, fakat hadis rivayet ederken önünde yazılı bir metin bulundurmadığını, ömrünün sonlarına doğru hafızası zayıflayan Hammâd b. Seleme'den naklettiği rivayetlerine pek güvenilemeyeceğini ifade etmektedir. Kendisinden usulle ilgili bilgilerin tereddütsüz alınabileceğini, bunun dışındaki konularda aynı şeyin söylenemeyeceğini belirtenlerin endişesi de bu nevi kusurlarından ötürü olmalıdır.

Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî, hadisin şeyhe arz edilirken daha dikkatli okunduğundan hareketle hadis tahammülü metodlarından arz*'ın daha sağlam olduğunu söyler ve onu semâ'a tercih ederdi (Uğur, s. 27). Onun rivayetlerini ihtiva eden yazılı bir metnin günümüze gelip gelmediği bilinmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 300; Yahyâ b. Ma'in, *et-Târîh*, II, 618; Ahmed b. Hanbel, *el-İlel* (Vasiyyullah), I, 524; II, 315; III, 460; a.e. (Koçyiğit), I, 186, 351, 383; Buhârî, *et-Târîh ul-kebir*, III, 195; a.mlf., *et-Târîh ul-sağır*, II, 355; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâse), s. 521; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IV, 65-66; Muhammed b. Tâhir el-Makdisî, *Kitâbü'l-Cem' beyne ricâli's-şâhihayn*, Beyrut 1323 — Beyrut 1405, II, 458; Sem'ânî, *el-Ensâb*, VIII, 283; İbn Asâkir, *el-Mu'cemü'l-müştemil*, s. 312; Zehebî, *Tezkiretül-huffâz*, I, 382-383; a.mlf., *Mizânü'l-i'tidâl*, IV, 301; a.mlf., *A'lamü'n-nübelâ*, X, 341-347; a.mlf., *el-İber*, I, 314; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, X, 299; İbn Hacer, *Tehzîbü't-tehziib*, III, 14; XI, 45-47; Süyûtî, *Tabakâtü'l-huffâz* (Ömer), s. 164; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 62-63; M. Fuad Sezgin, *Buhârî'nin Kaynakları Hakkında Araştırmalar*, İstanbul 1956, s. 199; Mücteba Uğur, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, Ankara 1992, s. 27. ABDÜLKADİR ŞENEL

EBÜ'L-VELİD el-ÜMEVİ

(أبو الوليد الأموي)

Ebü'l-Velîd Hassân
b. Muhammed b. Ahmed el-Ümevî
(ö. 349/960)

Hadis hâfızı ve fakih.

267 (880-81) yılı civarında doğdu. 270'ten (883) sonra doğduğuna dair Zehebî (*A'lamü'n-nübelâ*, XV, 494) ve Sübkî (*Tabakât*, III, 226) tarafından verilen bilgi ile yetmiş iki yaşında öldüğüne dair hemen

her kaynakta bulunan rivayeti telif etmek mümkün değildir. Kumandan sahâbî Saîd b. Âs b. Ümeyye'nin soyundan geldiği için Ümevî ve Kureşî nisbeleriyle anıldığı gibi doğup yaşadığı yerlere nisbetle Kazvîni ve Nisâbü'rî nisbeleriyle de zikredilir. Kendisinden Hassân el-Kureşî diye bahsedenler de vardır. Nişâbur'da Muhammed b. İbrâhim el-Büşencî ve İbn Huzeyme gibi muhaddislerden hadis okudu. Nesâ'da Hasan b. Süfyan'dan, Bağdat'ta süfî muhaddis Ahmed b. Hasan b. Abdülcebbar gibi muhaddislerden hadis, Şâfiî fıkhnın ileri gelen âlimlerinden İbn Süreyc diye tanınan Ahmed b. Ömer'den fıkıh okudu. Kendisinden de Hâkim en-Nisâbü'rî, Ebû Abdullah b. Mende, fakih muhaddis Ebû Tâhir b. Mahmiş, kâdilkudât Ahmed b. Hasan el-Hîrî gibi âlimler rivayette bulundular.

Rivayetlerdeki gizli kusurları (ilel) bilecek kadar hadis ilminde otorite olan Ebü'l-Velîd hadis ve fıkıhla ilgili eserler de kaleme aldı. *Şahîh-i Buhârî* üzerine bir müstahrec* yazmayı tasarladığı günlerde babasının ona Buhârî'nin halku'l-Kur'ân* konusunda itham edildiğini, *Şahîh-i Müslim*'in ise daha bereketli olduğunu söylemesi üzerine *el-Müstahrec 'alâ Şahîhi Müslim* adlı eserini telif etti. Horasan'ın en tanınmış muhaddisi oldu. Nitekim onun fıkıh hocası, Horasan'ın ileri gelen Şâfiî fakihî ve muhaddisi Muhammed b. Abdülvehhâb Sekaî'ye, kendisinden sonra fikhî konulardaki müşkülleri için kimi tavsiye edeceği sorulduğu zaman Ebü'l-Velîd el-Ümevî'nin adını vermişti.

Devrinin en zâhid ve ibadete düşkün âlimlerinden olan Ebü'l-Velîd 5 Rebülevvel 349'da (5 Mayıs 960) vefat etti. Aynı yılın 5 Ramazanında (29 Ekim) öldüğü de söylenmektedir. Talebesi fakih Ebû Tâhir b. Mahmiş onun için altmış beyitlik bir mersiye yazmıştır.

Şâfiî mezhebinin tanınmış simalarından olan Ebü'l-Velîd'den İmam Şâfiî'nin kanaatinin aksine bazı görüşler nakledilmiştir. Onun namazda Fâtiha'yı iki defa okuyan namazının câiz olmayacağı, hacamat yapının da yaptırının da oruçlarının bozulacağı kanaatinde olduğu söylenmektedir. Ebü'l-Velîd, hacamatla ilgili hadislerin sahih olduğundan hareketle Şâfiîler'in bu görüşte olduğunu söylemiş, İmam Şâfiî ise bu konudaki hadisleri tenkit etmemekle beraber onların mensuh olduğunu ileri sürmüştür.

Ebü'l-Velîd'in günümüze gelip gelmediği bilinmeyen üç kitabından söz edil-

mektedir. Bunlar *el-Müstahrec 'alâ Şahîhi Müslim*, İmam Şâfiî'nin *er-Risâle*'-sine yazdığı şerh ve Şâfiî mezhebine göre kaleme aldığı *el-Ahkâm*'dır.

BİBLİYOGRAFYA :

Abbâdî, *el-Fukahâ 'ü's-Şâfi'iyye*, s. 74-75; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, VI, 396; Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ*, XV, 281-282, 492-497; a.mlf., *Tezkiretül-huffâz*, III, 895-897; a.mlf., *el-İber*, II, 80-81; a.mlf., *Düvelü'l-İslâm*, Beyrut 1405/1985, s. 193; Sübkî, *Tabakât*, III, 226-229; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XI, 236; Musannif, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye* (nşr. Âdil Nüveyhiz), Beyrut 1402/1982, s. 73-73; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 380; *Keşfü'z-zunûn*, I, 557, 873; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, III, 192. TALAT SAKALLI

EBÜ'L-YAKZÂN

(أبو القظان)

(ö. 281/894)

Kuzey Afrika'da hüküm süren
Rüstemîler hânedanının
hükümdarlarından
(bk. RÜSTEMİLER).

EBÜ'L-YEMÂN

(أبو اليمان)

Ebü'l-Yemân el-Hakem
b. Nâfi' el-Behrânî
(ö. 222/837)

Muhaddis.

138'de (755) Humus'ta doğdu. Behrâ kabilesinden bir kadının âzatlısı olduğu için Behrânî nisbesiyle anıldı. On iki yaşında iken hadis tahsiline başladı. Hemen hepsi Humuslu olan Safvân b. Amr, Harîz b. Osman, Şuayb b. Ebû Hamza, İsmâil b. Ayyâs gibi muhaddislerden hadis okudu. Hadis tahsili için başka yere gitmedi. Belki de hac münasebetiyle ziyaret ettiği Medine'de İmam Mâlik'in evini lüks bir şekilde döşenmiş gördüğünü, âlimlerin evinin böyle olmaması gerektiği düşüncesiyle ondan hadis okumadığını, fakat sonraları bu davranışından dolayı pişmanlık duyduğunu söylerdi. Kendisinden Yahyâ b. Ma'in, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Osman b. Saîd ed-Dârimî, Ebû Hâtim er-Râzî ve Ebû Zû'r'a ed-Dımaşkî gibi tanınmış muhaddisler rivayette bulundular.

Ebü'l-Yemân'ın, Zührî'nin en güvenilir talebelerinden olan hocası Şuayb b. Ebû Hamza'dan rivayeti bazı tenkitlere yol açmış, Şuayb'dan hadis dinlemediği veya sadece bir hadis dinlediği, öteki rivayetleri icâzet* yoluyla aldığı ileri sürülmüştür. Şuayb'ın oğlunun söylediğine göre Ebü'l-Yemân, babasından hadis